

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

Газета 1929 йил, 1 августдан чиқа бошлаган

№ 64 (6806)
1997 йил, 20 август, чоршанба

Сотувда эркин
нархда

Болалар, мустақиллигимизнинг 6 йиллиги муносабати билан очган «Ватан ҳақида иш» рўқни-мизга тенгдошларингиздан кўлаб мактублар, олямпиз. Куйидаги иш ҳам ўшалардан биридир.

битта булади. Мана, бизнинг Ватанимиз мустақил булганига олти йил булаяпти. Мен байрамларни жуда яхши кураман. Аммо, уша кундаги ранглар бир бошқа-

дақа болажонлар абадий эшитмасин. У қон билан ёзилган булади», — дедилар. Чулпон бобомни зўрлиги, ана шундай шеърлар ёзганлиги, юртим озод булсин

булсам. Мен бир кун итим болаларни куриб, юрагим эзилиб кетди. Шу бегубор болаларни қандай қилиб ташлаб кетишган? Уларнинг ҳам ота-оналари билан яшагиси келади. Уларни бағрига босиб қучоқлашини жуда-жуда хоҳлайдилар. Бу болалар қандай чидайди ота-

Боболар бешиги

сураб қолдилар. Уйладим-уйладим, куз унгимга учаётган отлар, осмон тула камалаклар, куп-куп шеърлар келди. Келгусида улуг инсонлар булиб етишаётган етим болалар келди. Доим бир нарсани ниёт қиламан: бизнинг Ўзбекистонимизда сира уруш булмасин. Биз болалар ҳам шу озод Ватанимизнинг юзини ерга қаратмайлик.

Қулларимни тутар
Ватан,
Йулларимни кутар
Ватан.
«Дунёларга қул
бергин» деб,
Менга шеърлар
битар Ватан.
Тонгда нурга
юзим ювиб,
Нонушталар куйиб қуяр.
«Завол кўрма,
жон
болам», деб
Сочларимни уриб қуяр...
Онам, онажоним
Ватан...

Нозима РАҲИМОВА,
Тошкент шаҳридаги
110-мактабнинг
5-синф уқувчиси.

ОЗОДЛИКНИ СЕВГАН ЮРАКЛАР

ча булади-да... Ҳаммаёқ роса чиройли булиб кетади. Осмонга ранг-баранг мушаклар отилади. Биз болалар бир-биримизнинг қулимиздан ушлаб роса қувониб, уни олқишлаймиз. Юрагимиз худди уйнаб юрадиган коптокчадек бошқача ура бошлайди. Мен яқинда шоир бобом Чулпоннинг ўзбек қизига ёзилган шеърини ёдладим:

*Кулган бошқалардир
йиғлаган менман,
Уйнаган бошқалар,
инграган менман.
Эрк эртақларини
эшитган бошқа,
Куллик қушигини
тинглаган менман.*

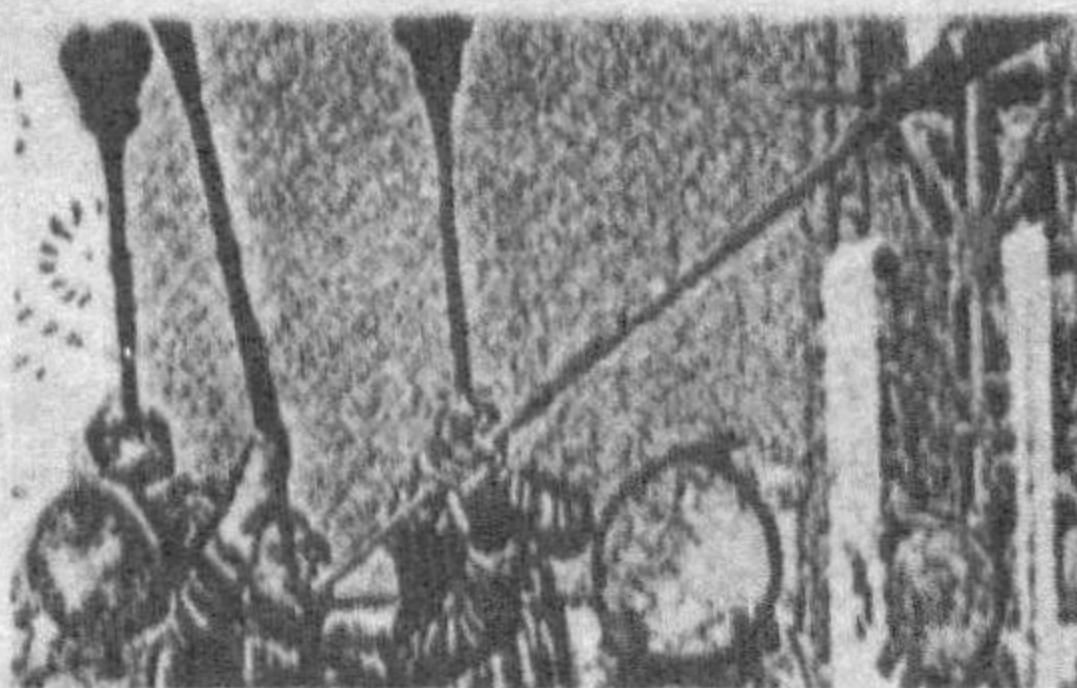
Ойижонимдан «Нега Чулпон бобом бундай шеър ёзганлар? Куллик қушиги қанақа булади?» — деб сурасам, у киши «Э, қизим, илоҳим у қушиқни сизлар-

деганлиги учун душманлар улдиришган экан. Оҳ, Чулпон бобом-а, ўзбек қизига ачинган бобожоним-а. Шундай ачиндим, шундай йиғладим-ки. Қанийди мен ҳам шундай улуг шоир

она сизликка? Мен бу ота-оналардан хафа булдим, чунки улар Ватанимиз озодлигини севмаган одамлар. Чулпон бобомнинг шеърини уқимаган одамлар.

Ўтган йиллари мактабда олган баҳоларимда битта-яримта «тўрт»лар бор эди. Бу йил узимга сўз бердим: озод юртинг боласи бошқача булиши керак. У сираям тўрт баҳолар олмаслиги керак. Чунки онамиз, Ватанимиз бизга жуда ям ишонади-да... Биз илмли булсак жуда кучли буламиз. Бизни ҳеч ким енголмайдиган булади. Ойим: «Қани айтчи, Нозима сен узинг озод Ватан деганда нимани тушунасан», — деб

АМАЛИЙ ТАКЛИФЛАР БИЛДИРИЛМОҚДА

Сирдарё, Сурхондарё, Фарғона ва яна қатор вилоятларда утказилаётган йиғилишларда Олий Мажлиснинг навбатдаги сессияси кун тартибига киритилган «Кадрлар тайёрлаш буйича Миллий дастур» ва «Таълим туғрисида»ги қонун лойиҳалари муҳокама қилиняпти. Амалий таклифлар билдириляпти, мулоҳазалар айтиляпти.

КИТОБ БАЙРАМИ

Ўтган ҳафта шаҳримиздаги Мирзо Улуғбек номли маданият ва истироҳат боғида Тошкент шаҳар ҳокимлиги, республика Матбуот давлат қўмитаси ва «Ўзбекистон китоб савдоси» ҳиссадорлик уюшмаси томонидан Мустақиллик куни олдида Инсон манфаатлари йилига бағишланган китоблар байрами ва мактаб ярмаркаси очилди. Биринчи сентябргача давом этадиган ярмарка тажрибасифатида уюштирилди. Улуғбек боғи шаҳримизнинг марказида жойлашганлиги учун ҳам китобсеварларнинг севимли масканига айланиши шубҳасиз.

УЛУҒБЕК РАСАДҲОНАСИДА МАШҒУЛОТ

Тошкентдаги «Коинот» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг «Аэрокоинот» мактабида икки ҳафта мобайнида Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Покистон, Малайзия мамлакатларидан келган 60 уқувчи таълим олди. Дарсларни космонавт-учувчи В. Жонибеков, москвалик космонавтика профессори С. Мурзин утказишди. Халқаро коинот мактаби

тингловчилари бирлашма бош директори Шавкат Воҳидов раҳбарлигида Самарқандда Улуғбек расадхонасида ҳам машғулота булишди.

ШОИР ЮБИЛЕЙИ

Пойтахтимизнинг Мирзо Улуғбек тумани ҳокимлигида болаларнинг атоқли шоири Зафар Дийрнинг 85 йиллик юбилеи кенг нишонланди. Шоирнинг ҳаёти, ижод йули ҳақидаги хотиралар, шеърларидан намуналар кеча қатнашчиларида катта таассурот қолдирди.

АЛ-ХОРАЗМИЙ ВОРИСЛАРИ

Аргентинанинг Мардель-Плата шаҳрида утказилган халқаро ёш математиклар олимпиадасида илк бор Ўзбекистон вакиллари ҳам қатнашди. Бу узига хос беллашувда жаҳоннинг 82 мамлакатидан 460 нафар уқувчининг билими синаб курилди. Республикаимизда утказилган олимпиада голиблари — бухоролик О. Султонов, хоразмлик Т. Тоҳиров, наманганлик К. Турахонов олимпиданинг фахрий ёрлиқлари билан тақдирланишди.

ЭНГ БОЙ БОЛА

Италиялик икки ёшли Леонардо Мария Дельвеккио Европадаги энг бой болага айланди. Унинг бойлиги 555 миллион доллардан иборат. Леонардо Марианинг «Ленс-Крафтерс» фирмасининг эгаси булмиш 62 ёшли отаси томонидан берилган қимматли қоғозлар ана шундай нархланмоқда. Бу фирма асосан кузойнақлар тайёрлаб сотиш билан шуғулланади.

ОЛТИ ЁШИНГ МУБОРАК!

Неча йиллар озодлигиндан йироқ, уз эркинга, мустақиллигинга муштоқ эдинг узбегим! Уз уйингда узинг меҳмон, куксини ёвга қалқон қилган инсон эдинг. Озодлигинг йулида жонини қурбон қилган Чулпону Қодирий, Фитрату Усмон Носир кабилар сенинг асл фарзандларинг эмасмиди? Улар уз асарларида сенинг мадҳингни куйлагандилар.

Уларнинг орзулари руёбга чиқди. Ўзбекистон уз мустақиллигига эришди. Утган олти йил мобайнида улкамиз аро эсаётган мустақиллик шабадаси халқимизга узлигини, муқаддас қадриятларини қайтарди.

Аммо бу ишларимиз баъзиларга ёқмаяпти. Турли бухтонлар уюштириш-

га ҳаракат қилмоқдалар. Бироқ бизнинг ундайларга жавобимиз ҳам бор. Халқимиз тинчликсевар ва дустликни улугловчи халқдир.

Ўзбегим! Мустақиллигининг олти йили муборак булсин! Кенг бағри-

нг ҳамшиша байрамларга, шодлигу кулгуларга тулаверсин!

Наргиза НУТФУЛЛАЕВА,
Бухоро вилояти,
Гиждувон туманидаги
4-мактабнинг
11-«А» синф ўқувчиси.

Бу йил мен 6-синфга утдим. Ойимларнинг айтишларича буйим ҳам чузилиб, анча узимни тутиб олганмишман. Бунинг сабаби бор. Уртоқларимнинг купчилиги оромгоҳларда дам олишди. Менчи?

ОРОМГОҲГА БОРОЛМАДИМ...

Бу йил бизнинг уйда озгина қурилиш ишлари бошланди. Ойижонимнинг ишлари купайганда купайди. Мен албатта уларнинг ёнларида ерданлашиб юрдим. Овқат пиширсалар картошка, пиззаларни артиб турдим. Усталаримиз эрталабки чойни ичгунларича мен қушнимизникидан сут олиб чиқаман. Ойижоним роса пазандалар. Сутдан нонуштага ширчой, ширгуруч, юмшоқ булочкалар пиширадилар. Ҳаммамиз мириқиб нонушта қиламиз. Сунгра синглим Комилахонни боғчага олиб бораман. (У фақат

мен билан боғчага йиғламай боради-да). Шундай қилиб ойимларга кечгача дастурлик қиламан. Бир куни адамлар: «Ойиси, қизимиз ҳам бир оз дам олиб келсинми-кан, уртоқлари ҳаммаси дам олиб келишди», —

деб қолдилар. Ойимлар ҳам розилик бердилар. Фақат мен кунмадим. Ойимларга ачиндим. Уларнинг ҳам меҳнат таътиллари тугай деб қолган эди-да. (Ойижоним мактабда ўқитувчилар). Лекин дам олиш хаёлларига ҳам келмайди. Шундай булгандан кейин мен дам олиб, уйнаб юрсам яхши булмаса керак. Шунинг учун бир сафар оромгоҳга бормасам бормабман-да. Гапимни эшитиб уста амакиларим «ақлли қиз» экан деб ҳаваслари келди.

Нодира БЕГИЕВА,
Тошкент шаҳри.

Пойтахтни водий билан бирлаштирувчи бу тоғли йулдан мен ҳар гал утганимда у ердаги йуллар четида мевалар сотиб утирган угил-қизларни кураман. Негадир улар билан узоқ суҳбатлашим келаверади.

Ниятим бу йуллар каби равон булдим, ҳар қалай улар билан бу сафар манзил баҳона суҳбатлашиб олдим.

Менинг суҳбатдошларим Тошкент вилояти, Оҳангарон тумани, Четсув қишлоғидаги 21-мактаб ўқувчилари Гузал, Абдусаттор ва Сайёралардир.

— Мана яқинда жонажон мактаб кучоғига қайтасизлар, мактабни анча соғингандирсизлар?

Болалар мактабни соғинганликларини фақат мактовлар билан эмас, балки ташвиш билан ифода этдилар.

— Мактабимиз ота-онамиз пули ҳисобига таъмирланди. Бу ҳам кунгидагидек эмас, синфхоналаримиз замон та-

лабига ҳеч ҳам жавоб бермайди. Дарслар утилиши жуда ёмон. Мактабда ҳеч қандай тугарак фаолият курсатмайди. Биз телевизор орқали курсатилган намунали мактабларни куриб, уларга ҳавас қиламиз. Қанийди, бизнинг ҳам мактаб шундай булса. Биз ҳам яхши ўқиб, келажакда бирор яхши касб эгаси булгимиз келади...

Болалар шундай дедилар-у, кимдандир қурқаетган одамдек, ҳадиксираб, ён-верларига қараб, яна нималарнидир айтгилари келиб, бир-бирларига қараб сирли жавдирашдилар.

— Нима, мактабда аҳвол шунчалик ёмон булишига сабаб, қишлоғинглар узоқ тоғлар бағрида жойлашганидир-да, — дейман болаларни бир

оз тинчлантirmoқчи булиб.

— Йуқ, — дейишди улар баробарига, — биз ҳам яхши ўқиб, аъло баҳолар олгимиз келади. Қишлоғимизни жуда яхши кураемиз. Тоғлар бағрида булса ҳам, шароит зур булмаса ҳам шу ерда яшагимиз келади. Мана яқинда бизнинг жойларга тезда совуқ тушди. Сентябрь майлику-я, лекин октябрдан бошлаб синф-

хоналаримиз совуқдан исимайди. Иситиш учун эса кумир етмайди.

Суҳбатга Давлатова Уғилой она қушилдилар. — Синглим, мен анчадан бери бу аҳвол ҳақида кимга мурожаат қилишни билмай юрардим. Ҳозир менинг турт нафар фарзандларим шу мактабда таълим оляптилар. Ўқитувчиси Рустам Муминовнинг айти-

Ёзги таътилга чиққач, синфимиз хоналарини таъмирлашга киришган эдик. Эшик, дераза, пол, доскани мойлаб деворларни оқлаб чиқдик. Мана ёзги таътилимиз ҳам тугай деб қолди.

СИНФХОНАМИЗ ШАЙ!

Яна мактаб кучоғига қайтамиз. Таътилга кузатаётиб синф раҳбаримиз Маҳсума опа Мирзаева: «Болалар, августнинг сунгги ҳафтасида синфда учрашамиз», — деган эдилар. Мана, синфдошларим Камол, Жаҳонгир, Илҳомларни хабарлаб биргалашиб мактабга бордик. Раҳбаримиз Маҳсума опа шу ерда эканлар. Куриб хурсанд булдилар. Синфга чиқиб парталар, дераза ойналарнинг чанглари артдик. Полларни ювиб чиқдик. Қизларимиз тувақдаги гулларни уйларига олиб кетишган эди. Улар олиб келиб, пардаларни илиб синфимизни 1 сентябрь янги ўқув йилига тахт қилиб қуйдик.

Зуфар ОРИФХЎЖАЕВ,
Тошкентдаги 268-мактабнинг
9-синф ўқувчиси.

СОВҒАМДАН ХУРСАНДМАН

Менинг исмим Севара.

Сентябрда учинчи синфга бораман. Биринчи кунгироқ кунни мустақиллигимизнинг олти йиллик туйини нишонлаймиз. Ана шу байрамга атаб алоҳида совға тайёрладим. Нима экан, деб уйлаётгандирсиз? Ёз буйи узим йиғиб, ўқиб юрган лотин алифбосида битилган шеър, эртақ, ҳикоя ва бошқа китобларимни мактабимиз кутубхонасига совға қилмоқчиман. Уртоқларимга ҳам шундай совғалар тайёрлашни маслаҳат бердим. Агар биз шундай қилсак кутубхоначи опамиз «болажонларим, лотин алифбосидаги китобларимиз ҳозирча камроқ. Сиз сураган китобни ҳозир ўқувчи ўқияпти»,

деб бизни кутдириб қуймайдилар. Бунинг устига укаларимиз бу китоблардан фойдаланишганда бизга раҳмат айтишади.

Сиз қўшалoқ байрамга қандай совға тайёрладингиз, шу тугрида биз билан уртоқлашингизни истар эдим.

Севара ШОМУРОДОВА,
Бектемир тумани.

Катталар, эътибор беринг

бу тоғлик болалар учун етиб бормас экан.

— Мен айниқса, — дейди Гузал, — шу газетани олиб ўқигим келади. Лекин ўқиш учун кутубхонадан бошқа қардан ҳам топиб ўқиймиз. Кутубхона эса мунтазам ишламайди.

Суҳбат шу тарзда кетаверса, асаблар толиқиши тайин. Менинг тоғлардек юксак орзуим болалар суҳбатидан кейин майин эсаётган тоғ шаббодасига қушилиб учиб кетгандек булди...

Келажакка хиёнат қилишга ҳеч кимнинг ҳаққи йуқ! Шундай экан, Оҳангарон тумани Халқ Таълими булими ва Ҳокимлиги болаларнинг келажакига эътиқод ва ишонч билан қарасалар ёмон булмасди.

Маъмура
МАДРАҲИМОВА.

ОРЗУЛАРИ ТОҒДЕК БОЛАЛАР

нфлар учун иссиқ овқат берилмайди. Мактаб ошхонаси эса хужакурсинга ишлайди.

— Наҳотки, — дейман Уғилой опанинг юракдан айтаётган гапларидан таъсирланиб. — Демак, болалар номига мактабга қатнашар экан-да? Улар учун на мактаб ошхонаси ишласа, на мактаб кутубхонаси ишласа...

— «Тонг юлдузи» газетаси

БОЛАЛИГИМ, СЕНИ СОФИНДИМ

ЙЎҚОЛГАН КЎЗИЧОҚ

Мактабда ўқиш тугаши билан биз болалар акамиз, келинойимизга ердан бериш учун совхоз далаларига чиқиб кетардик. Онамнинг олдидан кетгим келмай қилган хархашаларим, топган баҳоналарим иш бермасди. «Ҳали олдидан уч ой ёруғ ёз турибди-я, жуда бўлмаса укаларингни кутариб, келинойингга қарашиб юрасан, — дедилар онам. Бекорга куча

Шарифа опангиз юракка яқин шоира. «Ҳар гал «Тонг юлдузи»ни ўқисам, болалигимни кўмсайвераман», — дейдилар улар.

Улар болалик хотираларидан сизга ҳам иланишди.

Ажаб дунё! Кўнглимнинг ичида бир булоқ сим-сим оқади. Кўз очиб кўрган тоғларини, сочини ювган майсаларини, тубида ўйчан чўкиб ётган тошларини, уйдан сув ичиб кетган оҳуқўз кийикларини, маҳмадона қушларини соғинади. Бу — болалик соғинчи, бу — болаликка яна қайтмоқчи бўлаётган умр кузининг тилларанг нафаслари. Осмонда учиб кетаётган қушлар — бу болалик... Мевали боғларнинг кўксидеги титроқ бу болалик... Хотиралар қирғоғини ҳар куни ювиб турадиган ва сира қайтмайдиган тўлқинлар — бу болалик. Сен — гўдакнинг вужудида қолган она бўйларисан, болалик. Сен — отанинг иссиқ кўлларини ўзингда ҳануз ҳис қилиб турадиган ажиб дунёсан, болалик. Сен — илк ёзилган шеърсан, болалик... Қушлар, булоқлар, она бўйлари, ота кўлларини кўмсаб, сени соғинавераман, БОЛАЛИК!

чангитиб юришдан нима фойда?»

Совхоз далалари индамай оқадиган Ҳамламарик буйларига жойлашган эди. Атроф мевазор боғлар, буддойзорлар, қовун-тарвуз полизлари билан уралган эди. Уша ерда ҳеч ким йўқ, еши олтмишларга бориб қолган, уруш пайтлари Қрим тарафдан келиб қолган отахон одамларнинг қуй-эчкиларини боқиб юрарди. Биз болалар уни Атий дердик. Қалби юмшоқ, меҳнатсевар, беозор бу одам биз болаларнинг дустри эди. Ҳалати одатлари бор эди. Тарвузни суймасдан, пустини арчиб ерди. Топган-тутганини биз болалар билан баҳам курарди. Қизиқ-қизиқ воқеаларни сузлаб берарди. Мен, Иброҳим, қўшни қизлар Ҳамламарикда Атийнинг қўйларини чумилтирардик. Қўйлар сувда яхши сузишарди. Биз ҳам уларга ёпишиб олиб, сувда узоқ турардик. Атий эса канал бўйида чойни хур-хур ичиб, еш бола-

дек қикирлаб кулиб утирарди.

Бир куни бизлар Ҳамламарик буйлаб анча юқорига кетиб қолдик. Сув бўйидан маймун-жонлар териб еб, утинлар териб келатган эдик, бирдан қузичоқнинг зорли маъраши қулқоққа чалинди. Қари толнинг тагида янгигина туғилган барача зорланиб, онасини чақирарди. Бизлар ҳам қувониб, ҳам ачиниб кетдик. «Вой бечора она-сидан адашиб қолибди, энди нима қиламиз?» — деди Маҳбуба. «Нима қилардик, уйимизга олиб кетамиз», — деди болалардан кимдир. «Йўқ-ей, — дедик биз Иброҳим билан. — Бу Атийнинг қузичоғи. Эгасига бериш керак»... Хуллас қий-чув ичида масала ҳал булди. Қузичоқ Атийга қайтариладиган булди. Аммо уни шунча узоқдан кутариб олиб бориш керак эди. Биз эса бор-йўғи олти-етти ёшлардаги қора-қура болакайлар эдик. Юкнинг оғири Иброҳимга тушди: у тунгиллай-тунгиллай, оёқлари чалишиб йўлга

тушди. Биз эса унинг орқасидан... Узоқдан Атийни қораси курингач, қузичоқни паналаб, «разведкачи»мизни юбордик. Чол тушликка ҳам қўл урмай, хафа булиб утирган экан. Бировнинг омонатига жавобгарлик юкидан эзилган Атий бизга унча эътибор бермади. «Э, қизичқларим, болачиқларим, шундай ҳам эсипаст ҳайвон буладими», — деб қўйдан койинди узича бизларга. «Боласиниям ташлаб келадими, кеча битта совлиқ адашган эди, қидириб тополмагандим». «Мабодо биз топиб берсак нима қилардингиз, Атий», — дедим. «Э, болачиғима, суюнчи берардим, дуо қилардим», — деди у каловланиб. Шу пайт бизни кутавериб узоқда тоқати-тоқ булган Иброҳим бақирди: «Булмайсанларми тез-тез, ҳозир қузичоқни ташлаб юбораман»... Шунда Атийнинг қузи узоқдан қузичоққа тушди-ю, таёгини ҳам бир чеккага ташлаб югуриб кетди. «Худога шукур-ей, топилибди, совлиқнинг эси борда, одам пана жойда қузилабди». У шундай дея Иброҳимнинг қўлидан қузичоқни олиб, юз-қушларини силай кетди: «Ҳа жонивора, онангга насиб қилгура, эгангга насиб қилгура». Кейин ҳали қўл урилмаган тушлик қўйилган дастурхондан ҳаммамизга егуликлар олиб бериб, эллик тийиндан суюнчи бериб, узундан-узун дуо қила кетдилар: «Бу ҳалол, покиза, меҳнатсевар қизичқларим, болачиқларимни уз паноҳингда асрагин, парвардигорим. Имонидан айирмагин, парвардигорим»... Биз болалар онаси меҳр билан ялаётган қузичоққа қараб, Атийнинг дуоларини тинглаб, симобдек эриб утирардик. Дуолар шу қадар еқимли эди-ки...

УЙИН

Болаликнинг ғалати уйинлари буларди: қувлашмачоқ, бекиммачоқ, чиллак, «подшоҳ, вазир...» каби... Охириги уйинда турт киши иштирок этарди. Кимга омад кулиб, «шоҳ» булиб қолса, у ҳукмфармо, дошишманд вазирини чақириб кенгашар, гуноҳкорларга қандай жазо берилишини келишиб оларди. Биз купинча иккита-учта кўнгли яқинлар қай бири-мизга омад кулиб қараса, иккинчи омадсиз томонни унутмаслик ҳақида келишиб оладиган «шумлик»ларимиз ҳам буларди. Гуноҳкор айтилган шартларни бажаришга мажбур эди. Супурарди, сидирарди, утин ёрарди, сув келтирарди, полиздан ярим тунда чинни тарвуз еки қизилуруғ қовун топиб чиқишга мажбур эди. Эртақ айтарди, қўшиқ еки рақс... Хуллас калом болалик дунёсини-

Шарифа САЛИМОВА.

Азиз «Тонг юлдузи» муштарыйлари! Тарихимиз шундай бой меросга эгаки, уни «Минг бир кеча»га ўхшатиб, ҳикоя қилсангиз ҳам асло тугамайди. Айниқса, илм-фанга берилган ота-боболаримиз ва улар қолдирган илмий асарлар то шу кунга қадар жаҳон олимлари ва илмий даргоҳлар учун ноёб қўлланма сифатида хизмат қилмоқда, кўпчиликини қойил қолдирмоқда. Бугун сизга бухоролик тарихчи олим Абу Бакр Наршаҳий ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз.

АБУ БАКР НАРШАҲИЙ

(899 — 959 йиллар)

Бундан бир мингу саксон йилча илгари яшаб, илмий-тарихий ишлар олиб борган Абу Бакр Муҳаммад бин Жаъфари Наршаҳий — X аср бошларида Бухорода туғилиб, улғайган йирик тарихчи олимдир. У ёшлигиданоқ Бухоро худудидеги жойлар ва уларнинг номлари маъноси, оралиги ҳақида аниқ маълумотлар асосида асар ёзишга киришади. Бу асарини олим қирқ беш ёшида эзиб тугатди. Бироқ, уша даврда илмий асарлар фақат араб тилида ёзиларди, Нарша-

ҳий ҳам уз асарини араб тилида ёзгани учун кенг халқ оммасига ёйилмади. Сабаби, Бухорода араб тилида сузлашиш унчалик ҳали оммалашмаган эди. Тарихчи уз асарини «Таҳқиқи ул-вилоят» («Вилоят тарихи») деб номлайди. Бу асар олим тириклигида унчалик шов-шувга сабаб бўлмади, унинг вафотидан етмиш йил кейин, яъни 1129 йили Абу Наср Аҳмад бин Муҳаммад ал-Кубавий тожик тилига қисқартариб таржима қилади. Шундан кейин маҳаллий халқ орасида асарнинг

қиймати ошиб, китоб тез-тез қайта-қайта нашр этилаверарди. Асар китобхонлар оммаси орасида «Бухоро тарихи» номи билан машҳур булади, гоҳо «Наршаҳий тарихи» дея ҳам айтилади.

МАЪРИФАТ ЁҒДУЛАРИ

Тарихчи бобомиз уз асарини чиройли иборалар билан қизиқарли равишда ёзган. Унда ривоятлар, ҳикоялар, ҳокимлар ҳаёти ва улар уртасидаги урушлар, шунингдек Бухоро шаҳарининг топографияси, яъни ер сатҳи лойиҳаси, жойлар жойлашиши кабилар ҳам бугун вилоят табиати, шаҳару қишлоқлари бойликлари, ҳунармандчилиги, чорва ҳамда деҳқончиликлари аниқ ифодаланади. Асарнинг энг характерли томони шундаки, жойлар номлари маъноси — топономияси эринмай баён қилинади. Ҳозирги пайтда Бухоронинг 2500 йиллик туйига тайёргарлик кетаётганда Наршаҳий асари катта аҳамиятга эга. Олим жаҳонда Бухородек жуда кўп ном билан аталган шаҳар йўқлигини айтиб, унга тарихда саккизга яқин ном қўйилганлигини таъкидлайди. Аввал «Бихар», «Вихар», кейинроқ «Бухоро» деб номланган. Араблар босиб олганидан сунг эса «Нумуж-

кат» («Атрофи чул шаҳар»), «Мадинаг ус-Суфрия» («Мис шаҳари»), «Мадинаг ут-Тужор» («Савдогарлар шаҳари»), «Фохира» деган номлар олганини ҳам баён қилган. Жойлар ва шаҳарлар номлари маъносидан ташқари комлар, яъни оқар сувлар номлари ҳақида ҳам қизиқарли маълумотлар берилган. Масалан, Зарафшон дарёсининг энг қадимги номи «Рудизар» («Олтин ариқ»), «Ҳарамком» («Ичига хос ариқ») каби номлар билан аталгани, унинг Бойкентга бориб, бу ердан сал наридаги қамшиш кулга қуйилиши сингари маълумотлар ҳам бор. Умуман олганда Абу Бакр Наршаҳий фақатгина тарихчигина эмас, у йирик жуғрофийон олим ҳамдир. Вилоятдаги жойлар номларини урганишда олим яратган асарлар ҳозирги кунимиз учун муҳим аҳамиятга эга.

О. КЎЧҚОРБЕКОВ.

Лазизбек Юнусов Фаргона шахридаги Хамза номли мактабнинг 5 «А» синфида ўқийди. Водийда утказилган ёш шахматчилар мусобақасининг совриндори, Республи-

ка мусобақасидаги иштирокини ҳақида билмоқчийдим...

— Мусобақа жуда кучли ўйинлар ҳисобига ҳал бўлди. Республикамизнинг 11та ви-

ИҚТИДОРЛИЛАР БИЛАН ИФТИХОРЛИ

ка ёш шахматчиларининг мусобақасида фахрли 3-чи урин соҳиби Лазизбек.

— Шахмат ўйнашни кимдан ургангансан? деб сурайман.

— Дадамдан. Улар шахмат ҳақида қизиқ-қизиқ афсоналар айтиб, мени ҳам қизиқтириб борганлар. Олти ёшимдан шахмат ўйнай бошладим. Айниқса, шахмат доналарини санаб, от, фарзин, печка, тура, офицер деб шахмат доскасига теришни яхши кўрадим. Олдинлари дадам билан ўйнасам, фақат ютқазардим, энди бўлса ютаман ҳам...

Уч йилдан буён шахримиздаги санъат-спорт тугарагига қатнашман. Шахмат машғулларини устозим Виктор Манин олиб боради. Тугаракнинг энг ёш қатнашчиси ўзиман.

— «Рақибларинг» ёши сендан катта бўлса, ютқизиб қўйишдан чўчимайсанми

— Узимга ишонмасам, шахмат доналарини термайман. Ютқазиб қўйган партияларим ҳам бўлган. Уша пайтда кайфиятим тушиб, ўзимдан ўзим хафа бўлиб, юраман.

— Лазизбек, Чирчиқда бўлиб утган ёш шахматчилар

лоятидан ёш шахматчилар қатнашдик. Самарқандлик ва қаршилиқ акаларим билан дураг натижада ўйнаб, Андижон, Бухоро ва навойийлик 11-синф ўқувчиларидан голиб келдим. Энг ёш, энг фаол шахматчи деган фахрий ёрлик билан тақдирландим.

— Шахматдан бошқа яна нималарга қизиқасан?

Саргузашт кинолар жондидим. Майкл Жексон кушиқларини ёқтираман.

— Шахмат ўйнагинг келяпти-ю, рақибинг йўқ, унда нима қиласан?

— Эҳ, у муаммо эмас. Ундай пайтда ўзимга-ўзим рақибман.

— Машҳур шахматчилардан кимларга ҳавас қиласан?

Каспаров, Карпов ўйинларини ёқтираман. М.Муҳидиновнинг шахматга оид жумбоқларини счишга ҳаракат қиламан.

Эндигина 11 ёшга қадам қўйган Лазизбекнинг шахмат борасида орзулари мул экан. Орзуларинг ҳаминча парвозда бўлсин. Юртимиз сендай иқтидорлилар билан янада ифтихорлидир.

Бону МАХМУДЖОН қизи.

Мана, таътил тугаб, мактаб бошланишига ҳам роппа-роса 15 кун вақт қолди. Кимлардир шу қолган 15 куннинг тезроқ утиб, мактаб кучоғига барвақтроқ қайтишни иштаяпти. Кимдир таътил бошланишини қандай кутган бўлса, мактаб бошланишини ҳам шундай интизорлик билан кутмоқда. Бу ҳақда, ёзги таътил ҳаяжонлари ҳақида матбуотларда ҳам ёзишяпти. Тунов куни, синглим Одинанинг сумкачасидан «Тонг юлдузи» газетасини топиб олдим. Аслида, газета-журналларни, китоб ўқишни ёқтирмасам-да саҳифаларингизни кузатиб чиқдим, «Тонг юлдузи»га чуствлик Хуррият исмли қиз ҳам мактабни соғингани ҳақида ёзбди. Ҳайронман, нима учун қизлар бунча ўқишни яхши қўришади. Менинг ўзим синглим Одинадан безор бўлганман.

Қачон қарасанг, китоб ўқигани-ўқиган. Газета-журналларни-ку, қанда қилмайди. Почтальонимиз Нуриддин ақадан газета-журналлар келмадим, дея сўрагани-сўра-

ган. Бу суровлар эса менинг энсамни қотиради. Неча марта китобларини яшириб қўйганман. Неча марта бунинг учун дадамдан гап ҳам эшитиб олганман. Лекин, барибир у узининг билганидан қолмайди. Сенга тўғриси айтсам, мана шу ун беш куннинг утишини ҳечам иштаяман-да... Нима учун дейсанми? Сабаби бор, албатта.

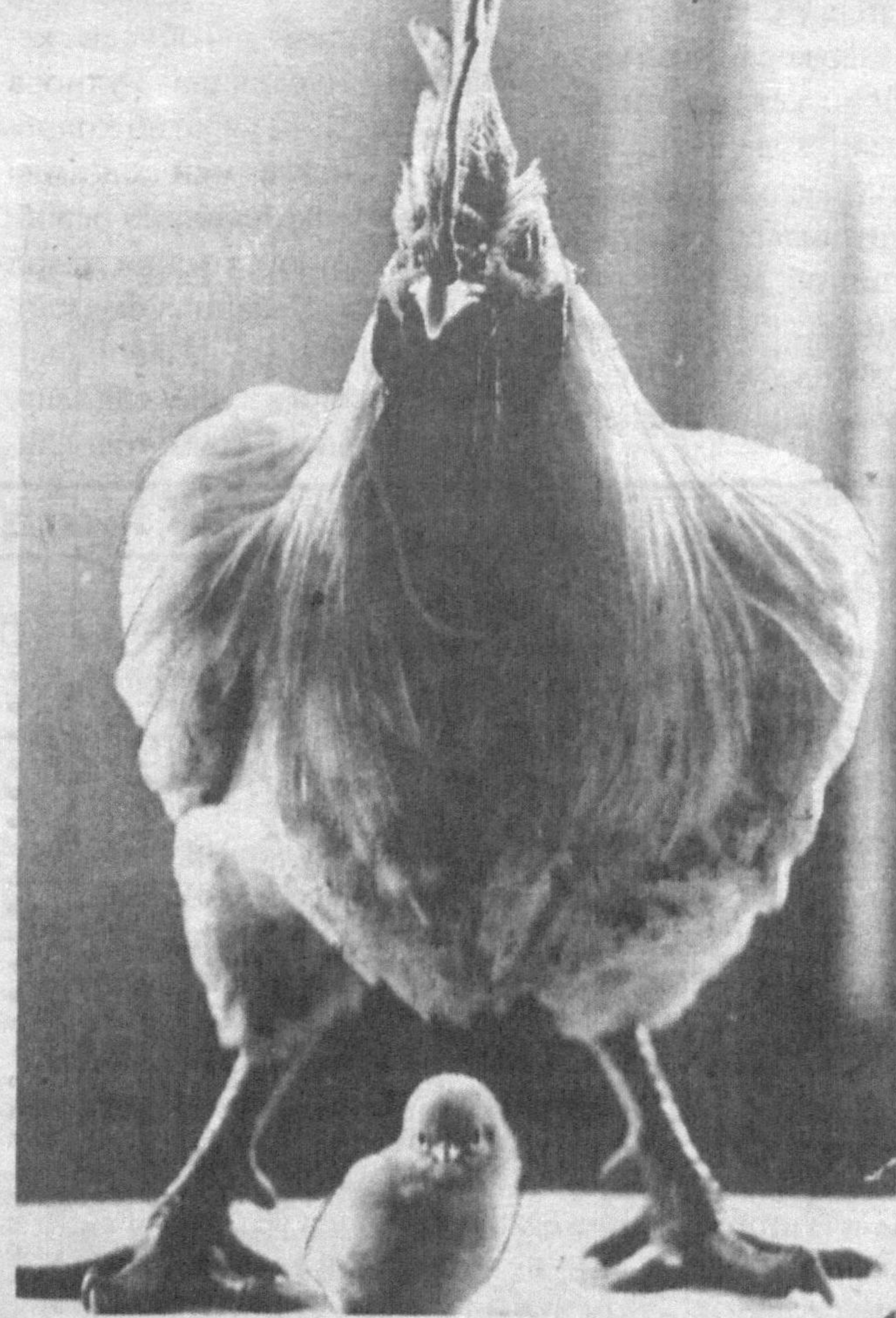
Мисол учун, 15 кун утиши билан мактаб бошланади. Мактаб бошланиши билан адабиёт ўқитувчимиз таътилда қандай дам олганимиз ва қандай китоблар ўқиганимиз ҳақида сўрайдилар. Мен ҳар доим ғоз қилиб юрган бўйнимни кўтара олмайман. Бўйним ўзимга оғирлик қилиб кетади. Ёз бўйи бирорта бўлсин китоб, атиги ҳикоя ўқиган бўлсам, нима қилардия,

деб ўйлай бошлайман. Уйим охирига етмасдан синфда менинг фамилиям жаранглаб кетади...

Ҳа, «Тонг юлдузи» шу кунга оз қолди. 15 кунда туртта китоб ўқиса булади, демоқчимисан? Балки булар. Лекин нима қилай, китоб ўқий олмасам? Йўқ, йўқ, ҳарфларни танийман. Яхшигина ўқийман ҳам. Бироқ, китобни қўлларимга олишим билан ухлагим келади. Айб китобларда эмас, айб ўзимда. Тўғрироғи, кўзимда айб. Нима қилсам экан? Нима қилсам яхши булади? Синглимга, аёлочи синфдошларимга ҳавасим келади. Қани энди, бу йил утган йилги хатоларимни такрорламасаму, дадам, ойим, ўқитувчиларим-у, синфдошларим олдида юзим ёруғ бўлса...

Ойбек МАМАДАЛИЕВ,
Самарқанд вилояти,
Булунғур тумани.

Расм-топишмоқ

Шу расмга энг кулгили, қизиқарли тагсуз ёзиб юборганларга сирли совғамиз бор.

МАРКАЗИЙ ОСИЁДА ЭНГ БЕПОЁН

Маълумки, Марказий Осиё худудида чул минтақалари жуда катта худудни ташкил қилади. Улардан бири ушбу худуддаги республикалардан бирининг асосий қисмини ташкил этади. Шунинг билан бирга бу 300 минг квадрат километрни эгаллаган бепоён сахро энг қуруқ ва энг иссиқ худуд ҳисобланади. Йил давомида бор йўғи 100—150 миллиметр миқдорида ёгингарчилик булади холос. Ана шу узига хос хусусиятларга эга

бўлган чул номини ва у қаерда жойлашганини биласизми?

БАЛИҚ ТУРЛАРИ МАКОНИ

Она сайёрамизда шундай бир дарё борки, у серсувлиги ва ҳавзаси майдонининг катта-

лиги жиҳатидан биринчи уринда туради. Шунинг билан бирга бу сув ҳавзасида дунёдаги деярли барча турдаги балиқлар урчитилиши билан ҳам энг юқори уринда туради. Халқ уртасида унинг қирғоқларида яшовчилар балиқчилар узлари тутган балиқнинг қанақалигини ҳам купинча билишмайди, деган гап юради. Ана шу серсувлиги ва балиқлари турининг куплиги билан танилган дарё номини топинг-чи?

Фозилжон ОРИПОВ
тайёрлади.

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар:

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ КҮМИТАСИ

Бош муҳаррир Умида АБДУАЗИМОВА Таҳрир ҳайъати:

Муртазо СУЛТОНОВ, Жаббор РАЗЗОКОВ, Гулнора
ЙҮЛДОШЕВА, Шермат ЁРМАТОВ, Хотам АБДУ-
РАИМОВ, Муқимжон ҚИРҒИЗБОЕВ, Дадахон
ЁКУБОВ, Исфандиёр ЛАТИПОВ, Юсуф
ШОДИМЕТОВ, Феруза ОДИЛОВА.

ГВМ компьютерида терилди ва
саҳифаланди. Оффсет усулида
босилди. Ҳажми 1 босма табоқ
Буюртма — Г-0520.
10960 нусхада босилди.
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга тоширинг вақти 19.00
Топширилди — 18.30
Нарбағчи муҳаррир Х.Рустамова

• Руйхатдан ўтиш тартиби
№ 000137.
• Манзилимиз: 700083,
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси,
32-уй.
• Нашр курсаткичи: № 64563
• Телефон:
33-44-25